

19.50
24 Ianuarie 1938
Puiu Vasilescu
17

IDEIA UNIREI

N. 18

Conferința d-lui Prof. I. Lupas, Ministrul Cultelor
și Artelor, rostită la Radio în ziua de 24 Ianuarie
1938

Ideea Unirii a răsărit din rădăcini adâncite trainic, cu binecuvântată putere de rodire, în pământul și în sângele neamului românesc.

Intr'o recentă lucrare, scrisă din îndemnul Augustului nostru Suveran și tipărită de Fundația Culturală Regală Principele Carol - cu titlul Istoria Unirii Românilor - am avut prilej să arăt cu deamănuntul, cât de vechi și de nesăruncinate au rămas în trecut și prezentul vieții noastre naționale temeiurile acestei uniri, cari dau României întregite în hotarele ei firești înfățișarea uneia din cele mai bine așezate țări ale Europei Centrale, îndreptățind pe publicistul german Höpker dola München să o numească "icoana celei mai rotunjite închegări armonice".

În pomenita lucrare am putut invoca expresiuni documentare de o considerabilă vechime pentru ideea unirii, cum sunt cuvintele lui Bogdan, voevodul Moldovei - tatăl lui Ștefan cel Mare - într'o scrisoare trimisă din orașul Roman la 11 Februarie 1450, lui Ioan Huniade, voevodul Transilvaniei, exprimând lapidar dorința aceasta : Țara Domniei Mele și Țara Domniei Tale una să fie!... sau cuvintele Sașilor din Brașov cari, adresându-se lui Ștefan cel Mare în ziua de 26 Aprilie 1479 se rostiau așa : parcă ai fost ales și trimis de Dumnezeu pentru cârmuirea și apărarea Transilvaniei..

Desfacerea Transilvaniei din legăturile nedorite cu regatul ungar și organizarea ei ca Principat sub ocrotirea Sultanului turcesc, a avut darul să aducă țara aceasta în prima jumătate a veacului XVI în raporturi mai strânse cu Muntenia și cu Moldova. Din acest timp încopuseră cele trei țări surori din Carpați și dela Dunăre să aibă același stăpân : Sultanul din Constantinopol, același destin istoric și aceeași orientare politică spre Răsărit. Organizatorul Principatului Transilvan, vestitul episcop Gheorghe Utjesenovici Martinuzzi - o reușită amestecătură de sânge croat și italian - spunea lămurit într'o scrisoare dela 1542, că Transilvănenii doreau de multă vreme să fie, deopotrivă cu Muntenii și cu Moldovenii, sub ocrotirea Turcului. Însuși Sultanul Soliman cel Măreț era în stare să-și dea seama că Transilvania, Muntenia și Moldova, încăpute sub ocrotirea sa, nu pot să aibă altă menire decât aceea de a se închea cu timpul într'o singură țară. Această închegare, socotită însă ca foarte primejdioasă pentru interesele stăpânirii turcești, care se temea de o putere armată prea numeroasă ce ar fi răsărit din ea, s'a străduit s'o împiedice ținând Transilvania într'o vasalitate mai puțin supărătoare decât aceea, spre care luncaseră în veacul XVI atât Muntenia cât și Moldova. Autonomia Transilvaniei a sporit în timpul ocrotirii turcești cu mult mai bine decât înainte vreme, când voievozii ei erau numiți de Regii Ungariei. Dietele transilvane țineau acum să-și spună lămurit cuvântul cu prilejul fiecărei vacanțe a tronului de Principe, chiar dacă acest cuvânt se întâmplă să fie rostit uneori cu întârziere, după ce voința Stăpânului din Constantinopol era cunos-

./.

cută și trebuia respectată.

Dar ceea ce izbutise a împiedica prevederea și energia lui Soliman cel Măreț, nu a mai fost în stare să împiedice urmașul său de la sfârșitul veacului XVI : Sultanul Mahomet III. (1595-1603), în zilele căruia s'au unit cele trei țări din Carpați, prin vitejia fulgerătoare a sabiei lui Mihai. Adevărat că sceptrul acestui temut "Hanibal valah" a căzut prea repede jertfă păgânescului asasinat de pe câmpia Turzii și Româniilor au rămas cu toții "săraci de dânsul", cum scrie cronicarul contemporan. Dar dovedea că unirea Transilvaniei cu Muntenia și Moldova era un destin istoric de neînlăturat, s'a făcut. Acest omor politic, care a îndemnat pe un tânăr istoric ceh să-l așeze pe fiul mamei Teofana alături de Wallenstein, vestitul erou tragic al Boomiei, nu putea să rămână nerăsplătit. Singura dreaptă răsplătire, vrednică de numele lui Mihai, trebuia să fie înfăptuirea din nou și pentru totdeauna a unirii Românilor. Tot ce s'a plănuț și s'a pus în lucrare de la 1601-1918 de o latură și de alta a Carpaților, - fie pentru fie contra acestei Uniri - a fost ca un curs de pregătire îndelungată și temeinică pentru dorita ei înfăptuire pe veci.

Amintirea domniei lui Mihai a luminat ca un stâlp de foc căile destinului românesc, cutremurând sufletul generațiilor de mai târziu și înduplecându-l să încerce din nou și cu izbândă îndeplinirea menirii istorice a neamului românesc. Vestea faptelor lui de vitejie a însuflețit nu numai pe cei înțelegători din toate țările creștine, dar amintirea faimei lui a înrăurit dealungul veacurilor simțirea și cugetarea românească, întemeind prin învățămintele culese din jertfa vitejiei lui un cult religios-național, a cărui adâncime și putere cuceritoare sporea cu atât mai mult, cu cât lucrarea pentru desăvârșirea unirii naționale-politice a Românilor se apropia de țintă.

La întemeierea acestui cult a contribuit în măsură hotărâtoare învățământul istoric, național și creștin, din veacul XIX. Când își ținea la București profesorul Aron Florian, - originar din satul Rod, jud. Sibiu - cursul de Istoria Românilor, înțelegea să vorbească despre eroismul lui Mihai în tonul cel mai însuflețit trăgând încheieri potrivite să întărească speranța într-o apropiată înfăptuire a Unirii naționale-politice, după cum arată aceste cuvinte : Viitorul ne dă speranțe mari și când Româniilor vor fi uniți într'un singur Stat, atunci fericirea lor va fi la culme. Gloria trecută se va reîntoarce și sub cerul senin al libertății, fie, într'un imn divin inimile patriotice să înalțe lui Dumnezeu sublimele lor bucurii..

II.

Când s'au văzut Româniilor la 1848 ajunși în pragul posibilității de înfăptuire a unității naționale politice, avură să întâmpine obstacole de neînvins în întâia încercare. În mișcările revoluționare din anii 1848 - 49 curentul național n'a fost încă destul de puternic spre a cuceri biruința deplină nici în Apus, cu atât mai puțin în Răsărit. Unitatea Italiei și a Germaniei urma să se înfăptuiască în jumătatea a doua a veacului XIX. Nici unirea Principatelor Române nu era sortită a se împlini decât tot în aceeași jumătate de secol. La Româniilor din Nordul Carpaților reacțiunea austriacă, la cei din Sud și Răsărit, reacțiunea rusoturcă a cercat să amâne pentru multă vreme realizarea unirii, exprimată clar în publicistica ardelenă prin cuvintele "Soarta națiunii române se va hotărâ în București și în Iași, iar nu la ..".

Cluj, nici în Budapesta".

Dar o fericită întâmplare a intervenit făcând să aibă desfășurarea istoriei europene o hotărâtoare influență propulsivă asupra istoriei noastre naționale; războiul Crimeii, în care Rusia a rămas înfrântă. Preponderanța Franței și a lui Napoleon III în politica europeană înlesni considerabil calea spre unirea Principatelor Române, pe cari congresul din Paris le-a scos de sub apăsătorul protectorat rusesc, asigurându-le scutul garanției colective a Puterilor europene și dându-le prin convenția dela 1858 putința să-și atingă măcar în parte scopul. Alegerea lui Alexandru Cuza s'a putut face la București în ziua de 24 Ianuarie 1859 într-o atmosferă de entusiasm și de încredere impresionantă, care îndemna pe pribeagul Ludovic Kossuth să însemneze în memoriile sale amănuntele instructive ale acestei alegeri, trăgând concluzia că așa duh este de trebuința unui popor care vrea să-și întemeieze o Patrie, ori, dacă a pierdut-o, să și-o redobândească".

Domnia lui Cuza, deși scurtă, părea a oferi și ocazia alipirii Transilvaniei la "Principatele Unite". După izbucnirea războiului între Austria și Italia (1859), Alexandru Papiu-Ilarianu scria într'un memoriu adresat la 1860 lui Cuza că "poate cea mai apropiată luptă în Răsăritul Europei e revoluțiunea ungurească" și că "această revoluțiune dacă ar triumfa, ar putea să schimbe fața Europei și pozițiunea politică a României". Invocând memoria lui Mihailu, înfăptuitorul unității politice dela 1600, și afirmând că toți Românii ardeleni ar fi gata să moară pentru Domnul Cuza, Papiu își încheia memoriul cu dorința care nu era numai a lui: "O Principe și Domn al românilor! fie ca să vă stea întru ajutor geniul națiunii române, ca să răzbunați cu înțelepciune moartea și să fiți executorul fericit al planului celui mai mare Domn și Român ce a avut vreodată Dacia lui Traian".

Cuza însuși nu era străin de dorința aceasta, după cum se vede din cuvintele adresate atunci trupelor muntene și moldovene, concentrate în tabăra dela Furceni, lângă Ploiești. Aluzia era destul de transparentă, ca s'o poată înțelege cei ce ascultau rostirea Domnului: "vă stă în mână, ca într'o zi țara noastră să vă poată datori mărirea". Aceste cuvinte îndreptățesc presupunerea că după convingerea intimă a lui Cuza, întregirea României ar fi fost chemată să o înfăptuiască însăși generația sa. Nu ignora, firește, Domnul Țărilor Unite dificultățile și înțelegea să evite primejduirea ori cărui element "ce poartă numele de român", după cum rezultă din scrisoarea adresată (2 Mai 1860) agentului piemontez dela Constantinopol, căruia nu pregetă Cuza a-i face amintire "de proiectele uriase ale Daco-României" afirmând însă că limitele ei par tot atât de vagi, ca și planul însuși. "Fără îndoială - mărturisirea Cuza - evenimentele ce se pregătesc pot rezerva un viitor mai bun Țării care m'a așezat în fruntea ei și nu voi scăpa nici un prilej favorabil de a-i consolida situația. Dar nu mă arunc în aventuri al căror scop nu-l întrevăd atât de lămurit și ale căror avantaje nu îmi apar destul de sigure; în orice caz, și fără a îndepărta perspectiva unui câștig teritorial, nu această speranță m'ar determina să dau ajutorul Moldo-Vlahiei unei întreprinderi oarecare, cât m'ar hotărî certitudinea de a asigura soarta, buna stare și libertatea a tot ce poartă numele de Român". Prudența lui Cuza Vodă a fost justificată de evenimente. Dar speranța realizării idealului de întregitate națională nu-l părăsea pe Domnul Unirii dela 1859. Aceasta se vede din aluzia, pe care o strecura cu dibă-

./.

cio în scrisoarea trimisă (în Martie 1861) lui Victor Emanuel al II-lea, după proclamarea oficială a regatului, spunând că "Italia: cari sunt frații noștri mai mari, și-au atins scopul înaintea noastră. Departe însă de a-i pismui, salutăm dimpotrivă izbânda lor ca o chezășie și o nădejde pentru viitorul nostru".

Altă ocazie s'ar fi ivit la 1866, când s'a deslănțuit războiul dintre Prusia și Austria, rămânând aceasta din urmă învinsă ca și la 1859. Nici această ocazie nu a putut fi însă utilizată de Țările Române, cari, la 1866 erau preocupate de întemeierea dinastiei ereditare și de încetățenirea regimului constituțional.

Pe temeliile Unirii dela 1859 urmau să fie așezați pilastrii independenței și ai regatului, ca să aibă pe ce se sprijini clădirea politică, a cărei cheie de boltă o formează Unirea dela 1918. Atât participarea cu glorie a tinerei armate române la războiul ruso-turc, cât și consecințele ei politice, în deosebi proclamarea regatului au produs un puternic curent de entuziasm în păturile conducătoare ale Românilor subjugăți. Acest important rezultat politic era de natură a-i încuraja în aspirațiunile lor de unitate națională-politică, pe care o pregăteau stăruitor în domeniul culturii, de amândouă laturile Carpaților. Bucuria adâncă și nețărmită a acestor Români, contopiți sufleteste cu cei de sub oblăduirea sceptrului regal, se resimte din felul cum ziaristica lor națională, deși încătușată, îndrăsnea să comenteze evenimentul dela 1881 scriind: iată, unde duce consecința stăruinții și cutezelor lupte, începute cu alungarea fanarioților, continuate cu unirea dela 1859 și cu independența împreună cu război glorios (1877). Cu deosebire însă, unde duce adevăratul patriotism, care a fost sublim și a înlăturat discuțiunile de partid de câte ori România a ajuns să trească prin faze hotărâtoare."

A trebuit să se consolideze această bună temelie a statului român modern, în timpul domniei Regelui Carol I, care a îndrumat cu rară înțelepciune timpul de pregătire, în toate domeniile vieții de stat, ca România să-și poată îndeplini menirea istorică îndată ce cumpăna vremii îi va fi prielnică. Pentru aceasta trebuiau să intervină din nou, în mod hotărâtor ca și la 1853-56, evenimente de domeniul istoriei universale în desfășurarea istoriei noastre naționale. Și ele au intervenit tocmai la sfârșitul domniei Regelui Carol I. inaugurând în cele mai grele împrejurări, dar și sub cele mai promițătoare auspicii, domnia Regelui Ferdinand, desrobitorul și întregitorul de țară, a cărui frunte a sângerat de cununa de spini a exodului în Moldova, înainte de a se împodobi cu coroana de oțel la Alba-Iulia, ca Rege al tuturor Românilor.

Apare verificată și prin dezvoltarea istorică a Românilor în veacul din urmă constatarea teoreticianului politic R.Kjellen care spune că "în toate epocile istoriei Statul și Națiunea s'au căutat, pentru a se găsi în sfârșit în forma statelor naționale din zilele noastre".

Intr'un anume sens istoria s'a repetat. Precum la 1856 înfrângerea Rusiei și sprijinul Franței au creat prilejul prielnic pentru unirea Principatelor Române, tot astfel războiul mondial, izbucnit în vara anului 1914, căderea țarismului rusesc în primăvara anului 1917 și a imperialismului habsburgic în toamna anului următor, ajutorul națiunii franceze și enormele sacrificii ale tuturor Românilor, în cursul războiului de întregire națională, au accelerat desăvârșirea procesului de înfăptuire a unirii politice

./.

românești, proces încheiat prin încoronarea Regelui Ferdinand la Alba Iulia în ziua de 15 Octombrie 1922 și prin reforma constituțională din anul următor.

Această constituție dela 1923, care nu e decât dezvoltarea celei votate la 1866 cu unanimitate și adaptarea ei noilor împrejurări de viață politică, religioasă, culturală și socială-economică, precizează că România este în actuala ei formațiune "stat național, unitar și indivizibil", că toți cetățenii ei, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de aceleași drepturi și libertăți. De aci se vede că nici un cetățean al României nu este împiedicat în năzuința sa de progres, dacă vrednicia personală îl îndreptățește și îl ajută să urce scara ierarhiei sociale-politice.

Dacă societatea românească a reușit să înlăture prejudecățile aristocrației de moștenire familială, admite totuși a aristocrației a meritului, a talentului și a vredniciei personale, spre a deschide posibilități de ascensiune elementelor capabile să se ridice, prin vrednicie proprie, din pătura de jos a populației de bastină ca dintr'un isvor nesecat, contribuind cu forțele lor proaspete la propășirea neamului și a Statului întregit.

Aceasta e cu atât mai necesar în România zilelor noastre, cu cât din contopirea succesivă a diferitelor sisteme și concepții de viață, sub influența cărora au trăit provinciile reunite la 1918, a rezultat o luptă culturală neîntreruptă, din care nu va putea ieși biruitoare decât forța de creațiune intelectuală, servită de elementele cele mai capabile și mai devotate.

Rolul culturii românești, ca părătoare a statului întregit, a început în clipa în care s'a încheiat rolul ei de pregătitoare seculară pentru întregirea României. Menirea ei este să împrietească elementele ostile azi ideii de stat național român cu situația dată, netezind asperitățile și mijlocind, ca în domeniul ei spiritual să nu fie învingători și învingși, ci colaboratori asimiilați sufletește prin legături de solidaritate umană și patriotică, potrivite să apropie neamurile creștine și să consolideze temeliiile vieții de stat.

Cum își va îndeplini cultura română acest rol important, e taina viitorului. Speranța într'un apropiat triumf al ei dă României dreptul și îi impune datoria de a-și prețui după cuviință misiunea de stat național-creștin, capabil să contribue, prin munca și talentele cetățenilor săi, la progresul civilizațiunii umane.

Fie ca această prețuire să promoveze toate silințele desfășurate cu entuziasm neprecupețit pentru a face din domnia Regelui Carol al II-lea, o epocă de înflorire și expansiune a culturii românești chiar dincolo de hotarele țării, - în felul cum o întrozărea însuși tânărul nostru Suveran, în clipa când anunța ca scop al acestei domnii reînvierea glorioaselor și generoaselor tradițiuni culturale artistice din timpul lui Constantin Brâncoveanu.